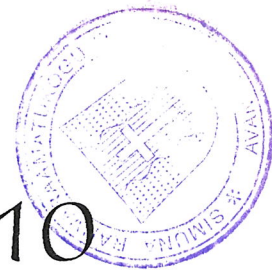

KÄRU ALGKOOL 210

“AVANDUSE VALLA KAJA” ERINUMBER

AUGUST

1996

VEIDI MINEVIKUST

1786.a. anti välja statuut, mille alusel nimetati 4-klassiline kool pearahvakooliks ja 2-klassiline alamrahvakooliks. Õppeaineteks olid lugemine, kirjutamine, arvutamine ja usuõpetus.

Arhiiviandmeil hakkas 1786/87.a. Simuna kihelkonnas tegutsema 11 küla-ja mõisakooli ning 1 kihelkonnakool, nende seas ka Kärus.

1788.a. oli kool 2-klassiline ja õpetajaks vabadiku lesk Sameli M... kel prii korter koolimajas. Ta on mõisa tööst vaba ja tema sugulased harivad tema põldu mõne vaka külvipinna ulatuses.

Kooli asutamise ajal oli mõisa omanikuks Kärus Peter Aleksander Mellin, pastoriks Simunas Heinrich Joh. Paucker ja köstriks O.J.Stein.

Vahepealse aja kohta andmed puuduvad.

1842-1863.a. oli Kärus koolmeistriks Jakob Willberg (24.04.1816-06.02.1864)

1864.a. oli koolmeistriks Peter Schmidt.

Kärust pärineb Hans Krikmann (22.04.1846-26.05.1908),

kelle kohta tema

pojapoeg Karl-

Evald (Krikmann)

Liivola (1889-

1982) kirjutab oma

mälestuste

raamatus. Peale

kihelkonnakooli

lõ...mist oli Hans

Krikmann ligi

kümme aastat

Kärus

koolmeistriks. Ta

oli tubli koolimees

ja suur

muusikaarmastaja.

Ta asutas Kärus

esimese laulukoori.

juhtis pasunakoori

ning võttis osa ka

esimestest

üldlaulupidudest.

Ning oli eestvedajaks küla raamatukogu asutamisel 1879.a.

Peale seda asus ta elama ja töötama Viru-Nigulasse Malla

valla kirjutajaks ja iila koolmeistriks. Möödunud sajandi

viimasel veerandil avaldas ta raamatud “Vana kuub, uus

palk”, “Rahva head ja vead”, “Viimsed Falckenburgid” jt. Kui

Eesti Kirjameeste Selts möödunud sajandi 80-ndail aastail

alustas süstemaatilist rahvaluule kogumist. lülitus sellesse üldrahvalikku üritusse otsekohe ka H.Krikmann.kes.kogudes regivärsilisi rahvalaule Viru-Nigula kihelkonnast. tõusis eesti rahvaluule suurogude esiritta. Elu lõpuaastad veetis H.Krikmann kodukülas.

Karl-Evald (Krikmann) Liivola lõpetas ise Kärü külakooli 1903.a.

1867-1885.a. oli Kärü koolmeistriks Hans Krikmanni sugulane Abram Koppel (1840.a. sünd.).

1886-1899.a. oli koolmeistriks Mihkel Koppel (1862.a. sünd.).

02.07.1873.a. oli Orguse metsas I kihelkonna lastelaulupidu, millest võttis osa 20 kooli 1300 lapsega. Teiste hulgas ka Kärü kool.

1901-1917.a. oli koolmeistriks Hindrek Lang.

1917-1949.a. oli koolmeister Gustav Tomberg. Tema

juhatamise ajal olid Kärü koolis teadaolevalt õpetajateks veel

A.Saar, Hilda Romulus, Rosiine (Tomberg) Tõnspöeg.

Ergardt Feodor, Ellen (Koorts) Saar.

1949/50.a. oli Kärü

4-klassilise algkooli

juhatajaks

Voldemar Poolman

ja õpetajaks Aino-

Vilhelmiine Pärn.

Viimane oli kooli

juhataja aastatel

1950-1970. Nendel

aastatel töötasid

õpetajatena Ilse

Sabolotna, Liidia

Järv, Ella Linnap.

Milvi (Nagel) Klei.

Aliide Rebane, Uno

Eero.

Rahva mälus on ka

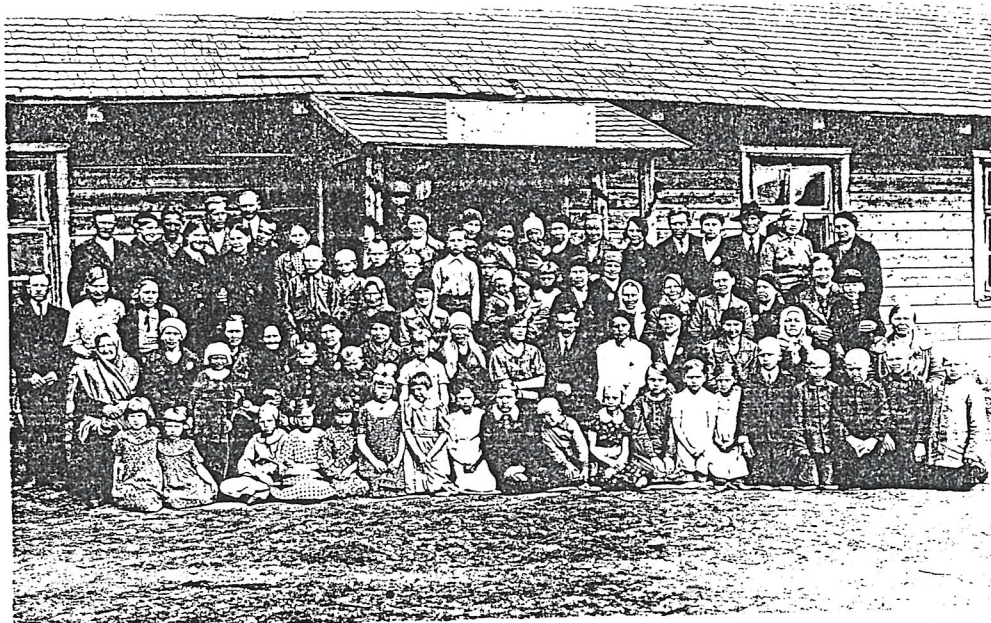
kooli koristajad:

Helene Tomberg.

Vernande Koorts.

Liidia Kuusk ja

Anna Petersell.

Emadepäev Kärus

Kooli passist saadud andmetel on 2-klassiline Kärü külakool asutatud 1860.a.(G.Tomberg; aluseks vana protokolliraamat).

1930.aastast oli Kärü kool 3-klassiline ning 4-klassilisena eksisteerib ta alates 1948.aastast (andmed L-Virumaa Keskarhiivist).

VEEL FAKTE

Karl-Evald Liivola kirjutab oma mälestusteraamatus: "Ligemalt 90 aastat tagasi (1860) oli minu sünniküla oma hoonete asetusest olnud nn. koodküla, s.o. talude elumajad ühes kõrvalhoonetega on asunud kobaras kahel pool Kärü mõisast tulevat maanteed. Elumajad olid suuremalt osalt kõik suitsutared. Mõned aastad enne suurt kohtade pärisomanduseks müümist põlenud Kärü küla minu isa jutustuse järgi 1865.a. paiku täielikult maha. Tuli saanud alguse ühe vanaeide käe läbi, keda külarahvas pidanud suureks nõiaiks. Vanaeit oli ühel juunikuul lõpu päeval, kui suurem osa küla rahvast heinamaal viibinud, hakanud oma kärnast kitse tuliste sütega haganikus ravima. Selle suure ja põhjaliku "ravimise" juures sattunud aga mõned sõed haganatesse ja põhku, sealt saanud tuli hakatuse ning küla läkski põlema. Sel päeval olnud ka väga tuuline ilm, külas puudusid nii tuletõrjevahendid kui ka inimesed, väljaarvatud lapsed ning kitseravija vanaeit, ning mõne tunni jooksul olnud külast ainult tuhahunnik järel. Tulest on jäänud puutumata ainult mõned pealpool tuult asunud loomalaudad ja paar kartulikoobast. Häda olnud külas suur, osa inimesi paigutatud elama Kärü mõisa rehte ja viinakööki. Mõned teinud omale mullamätastest ja okstest onnid ja mõned asunud elama tulest terveksjätud loomalaudadesse, ning loomade jaoks tehtud teivasaiad. Kuna Kärü mõis olnud metsa poolest rikas, siis mõisaomaniku v. Mühlendahli abil ja korraldusel alatud veel samal suvel uute elumajade püstitamiseks, ja mitte enam kobarasse ühtekokku, vaid iga peremehele tema krundi peale. Ka nõudnud mõisnik, et elumajadel olgu tehtud korstnad peale ja selleks tellinud isegi kas Rakverest või Tartust potisepad välja. Paari aasta möödudes olnud kõik mahapõlenud hooned jälle üles ehitatud." Endise koolimaja hoone on ehitatud erilisel asutuse jaoks 1880.a. Kooliruumed kasutati Kärü küla pidustustel ja lauluproovideks. Kool asus majas kuni 1970.a.-ni, mil likvideeriti massiliselt väikesed

külakoolid. Praegu elab selles 2 perekonda.

1863.aastal oli koolmeistri palgamaa suuruseks 7 vakamaad.

1944.a. kohta on kooli passiandmed, mis räägivad, et kooli maa-alal asus lisaks koolimajale veel ka karjalaut, ait, puukuur. Maa-ala koosnes 3 ha põllu- ja 3 ha karjamaast.

Samana kihelkonnas oli kaks Aleksandrikooli komiteed ja need olid 1883.a. Kärus ja Rakkes.

"Kärü 2-klassilisest rahvakooli" raamatukogust on veel säilinud "Juhatused Eesti õppivale noorsoole", mis olid kasvatuse aluseks koolis aastail 1922-1930.

MÄLESTUSI KÄRÜ KOOLIST

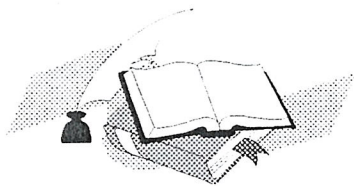
Sajandi alguse kooli nägu ilmneb Karl-Evald Liivola mälestuste raamatust, kus ta kirjeldab oma läbielamisi Kärü koolis (1898-1903): Käisin teist aastat külakoolis, kui esimest korda ise kokku puutusin vene rahvakoolide inspektoriga. Pean ütleva, et see inspektor oli päris tore mees. Revideerides muudkui jagas õpilastele kiitust, oli see siis vene keele või rehkenduse alal. Pärast revideerimist hakkas meie suureks imestuseks isegi eesti keeles rääkima. Oli eestlane - inspektor Luik, nagu pärast koolmeister meile seletas. Teisel korral nägin sarnast kõrget härrat, kui viimast aastat koolipinki nühhisin Kärus. Ei olnud enam Luik, vaid päris venelane. Ta nime olen unustanud. See oli hoopis teine mees, ei sellelt me enam kiitust kuulnud. Ei olnud talle head ei vene keel ega teised õppeained. Laitust muudkui sadas meile ja koolmeistrile kaela. Eriti läks inspektor vihaseks ühe teist talve kooliskäiva poisi halva ja rumala vastuse pärast. Vallakoolides oli tolajal tarvitusel venekeelse õpperaamatuna - "Ruskoe slovo". Raamat oli piltidega ja iga pildi all vene keeles selle tähendus. Ühe sarnase pildi pärast tuligi pahandus. Oli raamatus kolm pilti - pikk inimene, lühike inimene ja paks inimene. Inspektor näitas pildi peale ja küsis õpilaselt, milline inimene see siin on ja õpilane pidi vastama, kas pikk inimene - "dlinnõi čelovek" või

lühike inimene - "korotkij čelovek". Viimaks tahtis inspektor ka enese kohta teada saada, milline inimene siis tema on - pikk või lühike. Muidugi oli inspektor päris pikk mees ja ta oleks pidanud saama ka vastava vastuse. Kuid üks Kärü mõisa moonaka poeg, kas oma rumalusest, või tahtes näidata oma vene keele oskust, vastas "nekrasiv čelovek" - inetu inimene. Vastus ajas aga kõrge härra vihale, ehkki see tõele vastas, sest inspektorit ilusaks pidada küll ei saanud. Omas suure punase nina ja ühel pool koguka soolatüüka. Ta habe nägi välja nagu sassilöödud takukoonal ja värvilt ei olnud see punane ega ka pruun, vaid niiealda "oma värvi". Aga ega tõe igakord vaka alt välja või tuua, eriti kui see ühe inspektori ilusse puutub. Ni teine pragama, et lapsed on päris kasvatamatud ega oska õieti vastata. Vahtis tigidalt tema ilu mahateinud poisile otsa ja käratas - "nekrasivõi", aga mitte "nekrasiv čelovek" tuleb vastata, sa lollpea!"

Üheks pahanduse põhjuseks sai ka kateedri taga seinal ripuv Kristuse pilt, kibuvitsakroon peas. Vahtis seda tükike aega ja siis küsis iriseva häälega koolmeistrilt - "čto jeto za čelovek" - mis inimene see on?. Koolmeister vastas, et see on meie Lunastaja pilt. "Nii-nii, aga kus on siis meie armulise keisri härra pilt?" - küsis inspektor uuesti. "Seda ei ole vallavalitsus veel koolile ostnud" - vastas koolmeister. "Või ei ole veel ostnud?" - kordas inspektor. "Ene riigi kool, aga koolil keisri pilti ei ole, no küll ma vallavalitsusele veel selle eest näitan". Pragas veel ühe ja teise asja pärast ja siis lahkus. Ei läinud koolmeistri palve peale isegi viimase juurde lõunat sööma.

Ei läinudki kuu aega mööda, kui vallavalitsuselt koolile keisri pilt saadeti, mitte ükski, vaid proua pilt oli ka kaasas. Vallavalitsus nagu tahtis sellega oma süüd inspektori ees heaks teha või arvas, et mis see keisri pilt ikka ükski ühe cesti külakooli seinal ripub, hakkab igav viimati - anname siis ka proua ligi. Kuidas järgmise revideerimise korral inspektor selle vallavalitsuse püüdlikkusega rahule jäi, seda ma ei tea, kuna siis olin juba linnakoolis.

MÕNDA HUVITAVAT PROTOKOLLIDE RAAMATUST:
(Eesti Ajalooarhiivist)

1875. a. Kerro Walla kooli protokoli raamat:

20. jaanuar. Protok. nr. 15

Peeter Flink on teise lapse Jaan Kangru leivakotte kallal sallaaja käinud, mis aga tunnistuste läbiviimisele ei ole teinud, seepärast ei saanud muud trakvi mõista, kui sundisin käändmise läbiviimiseks paluma niikasti tunnistajate meeste kui ka selle käest, kelle ta kahju teinud. Ja kinnitan, et kui tema teist kord veel niisugust rumala varguse töö peaks tegema, et temma siis ka sellesammase eest trakvi kätte saab.

Võormunder Kotteb Peto

Protok. nr. 16 Kesknädal 28. jaanuar

Juhhan Kanter kaebab, et õhto kolist kodda minnes Hans Ploun, Tomno Pollendik ja Mikkel Birnbaum tedda lummesse mitto kord lükkann, mütsi peast ära võtnu ja külmendam junnidega loopinu. Ja et neil selle vastu mingi sugguet rääkimist ei olla, sundisin neid Kanteri käest andeks palluma ja kinnitasin, et kui nemmad veel tee peal koju minnes üksteisele haiget teevad, et siis kahhe kortse uitsa trakvi saavad.

M. Turri

Protokoll Nr. 5 21. Jaanuar 1891a.

Koolimeistri kutsumise peale oliwad alla kirjutajad kooli kohtu liikmed kokku tulnud, mõisa kooli laste tüli asja, mis tee peal 15. Jaanuar sündinud, üle kuulama ja õicndama.

...ansu t. Emilie Kõök ütles, et Jüri p. Alexander Eilo on teda kodu minnes tee peal lunde pikali maha lükanud, kui tema juba oma kodu pool tee peal olnud, mis Eilo kodu minemise teest koguni kõrval on ja tema pudelit käest ära püüdnud võtta. Seda näinuwad ja tunnistawad nõnda Mathilde Kraus, Joannes Kortse ja Maria Birnbaum.

Sõimanud see sama Eilo Marti t. Maali Kangurt koju minnes tee peal, et tema ema lits olla ja tema, Maali, litsi laps ja mõnda muud. Seda teadwad kuulnud olema Kaarel ja Jaan Peets, Maria Kärme ja Maria Weiber. Juba päewa ajal olla Eilo koolis Weiberit ja Kangurt lõuna ajal ärritanud ja näkkinud, kui need oma tükkisid järele õppinuwad, misasi tunni ajal ei ole oskanud. Maali Kangur olla aga Eilot vastu sõimanud ja lehma narriaks ütelnud. Seda teadwad need samad ütlemal nimetatud lapsed, peale tütarlaste, ütelda kuulnud

Toome siinkohal näite originaalist:

olema. Et tähendatu Eilo sügisel julia emme oma rombe wastalisse ülessepidamise ette noomitu sai ja nüüd jälle uueste inetuma sõnade ja sõimamistega jahanuud, kaanonitõ sünnitamaj-ihel õhtul kahel pool korraga, sellepärast leivab ruoli rohus tarvilise olema, temma isat otsuse mõistmiste juure pütuda, mis needel 25. Januarel jaab olema. Ka Maali Kangur, Teeruuu isa, saab seia pütutud.

Koolivanem: H. Sahl
Võormunder: K. Peto
Tallilaja: M. Krikmann

25. Januarel oli kooli rohus roos, aga protokoll nr. 5. Tähendatu inimesed ei ilmunud mitte kõrre sellepärast jäi õhtu se tegeimine lertsaks korras.

Koolivanem: H. Sahl

1892. a.

Juhan Prääma Jaani p. on täna üleannetusega Willem Tomingat vastu akent lükanud, nõnda et üks ruutu katki läinud. Seda pahanduse tegemist tunnistas ta ka ise pärast ülesse nõnda, nagu teisedki seda ütlesivad näinud olema. Nägijad oliwad Jaan ja Juhhan Birnbaum, Alexander Männik ja m. m. seda kahju peab nimetatud poisi isa tasuma.

Alla kirjutatud

Koolivanem H. Sahl
kiriku võormunder K. Peto
wallatallitaja M. Krikmann
wallakoolmeister M. Koppel

1929

Simuna lastepeole sõidu asjus jõuti otsusele, et iga vanem ise viib oma lapse Simunasse ja toob tagasi, sest omnibussi üürimiseks ei ole koolikogul summasi ja vanemad ei olnud nõus oma kulul omnibussi võtta, sest omnibussi sõit Kärust Simunasse ja tagasi läheks umbes 30 krooni, mis teeks iga lapsele 1.50, see leiti kallis olevat.

Koolikogu esimees August Birnbaum
Kirjatoimetaja Gustav Tomberg